

Ochrana osobních údajů ve veřejné správě

David Pospíšil

Bakalářská práce
2008

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta managementu a ekonomiky

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta managementu a ekonomiky
Ústav veřejné správy a regionálního rozvoje
akademický rok: 2007/2008

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: David POSPÍŠIL
Studijní program: B 6202 Hospodářská politika a správa
Studijní obor: Veřejná správa a regionální rozvoj
Téma práce: Ochrana osobních údajů ve veřejné správě

Zásady pro vypracování:

Úvod

I. Teoretická část

- Charakterizujte obecnou úpravu základních práv s ohledem na ochranu osobních údajů.
- Charakterizujte právní úpravu týkající se ochrany osobních údajů.

II. Praktická část

- Analyzujte nálezy ústavního soudu ČR ve věcech ochrany osobních údajů.
- Zhodnoťte stávající právní úpravy v oblasti ochrany osobních údajů.

Závěr

Rozsah práce: cca 40 stran
Rozsah příloh:
Forma zpracování bakalářské práce: tištěná/elektronická

Seznam odborné literatury:

- [1] NEJEDLÝ, J. Ochrana osobních údajů. 1. vyd. Vyškov: Ing. Irena Spirová, 2004. ISBN 80-239-3896-7.
- [2] MATES, P. Ochrana osobních údajů. 1. vyd. Praha: Karolinum, 2002. ISBN 80-246-0469-8.
- [3] MATES, P. Ochrana soukromí ve správním právu. 1. vyd. Praha: Linde Praha, 2004. ISBN 80-246-0469-8.
- [4] MATOUŠOVÁ, M. a kol. Ochrana osobních údajů v otázkách a odpovědích. 1. vyd. Praha: ASPI Publishing, 2004. ISBN 80-7357-037-8.
- [5] ZÁKONY ČR. Právní předpisy pro obce a města: přístup k informacím, osobní údaje, evidence obyvatel a matriky; stav k 1.1.2003. 1.vyd. Praha: Orac, 2003. ISBN 80-86199-72-X.

Vedoucí bakalářské práce: JUDr. Miloš Matula, CSc.
Ústav veřejné správy a regionálního rozvoje
Datum zadání bakalářské práce: 15. června 2008
Termín odevzdání bakalářské práce: 15. srpna 2008

Ve Zlíně dne 15. června 2008

doc. Dr. Ing. Drahomíra Pavelková
děkanka

prof. RNDr. René Wokoun, CSc.
vedoucí katedry

ABSTRAKT

Tato bakalářská práce by Vám měla přiblížit, jak se zajišťuje ochrana osobních údajů při výkonu veřejné správy.

Teoretická část popisuje obecnou úpravu jednoho ze základních práv jedince, a to právo na soukromí, jehož součástí je i právo na ochranu před neoprávněným nakládáním s jeho osobními údaji a popisuje, jak je v našem právním řádu upraveno nakládání s osobními údaji se zaměřením na jejich ochranu při výkonu veřejné správy.

V praktické části autor rozebírá rozhodování Ústavního soudu ČR ve věcech ochrany osobních údajů a hodnotí právní úpravu v oblasti ochrany osobních údajů, přičemž hodnotí ochranu osobních údajů z pohledu zákona o ochraně osobních údajů a z pohledu činnosti Úřadu pro ochranu osobních údajů.

Klíčová slova: osobní údaj, citlivý údaj, zpracování osobních údajů, správce, zpracovatel, povinnosti správce a zpracovatelů

ABSTRACT

The aim of this bachelor work is to describe the protection of personal data within public services. In the theoretic part of this paper, the author describes Czech legislation generally referring to one of the basic rights of human-beings, the right to privacy. He informs readers about specific ways of protection against misuse of personal data, in addition he describes and explains the law itself and gives details about how the personal data is used within public services with respect to protection and personal safety.

The practical part of this work is devoted to the Constitutional Court of the Czech Republic and their decisions referring to protection of personal data. The author also assesses personal data protection prompted by Czech laws and the activities of the Czech Institution For The Protection Of Personal Data.

Keywords: personal data, sensitive information, process of using personal data, data management systems, data processor, obligation of data controllers, obligations of data processors.

Děkuji mnohokrát všem, za pomoc při tvorbě této práce a jejich podporu.

Zvláště panu Ing. J. Illovi, za spolupráci.

OBSAH

ÚVOD	9
I TEORETICKÁ ČÁST	10
1 OBECNÁ ÚPRAVA ZÁKLADNÍCH PRÁV S OHLEDEM NA OCHRANU OSOBNÍCH ÚDAJŮ	11
1.1 ÚPRAVA ZÁKLADNÍCH PRÁV TÝKAJÍCÍCH SE SOUKROMÍ	11
1.2 ÚPRAVA ZÁKLADNÍCH PRÁV TÝKAJÍCÍCH SE OCHRANY OSOBNÍCH ÚDAJŮ	13
1.2.1 Ochrana osobních údajů v českém právním řádu.....	14
1.2.2 Informační povinnost orgánů veřejné správy	14
1.2.3 Zabezpečení osobních údajů v EU.....	15
2 PRÁVNÍ ÚPRAVA TÝKAJÍCÍ SE OCHRANY OSOBNÍCH ÚDAJŮ	17
2.1 VÝVOJ PRÁVNÍ ÚPRAVY	17
2.2 ZÁKON Č.101/200 S., O OCHRANĚ OSOBNÍCH ÚDAJŮ	17
2.2.1 Základní pojmy	18
2.2.2 Povinnosti správců.....	24
2.2.3 Poskytování osobních údajů do cizích států.....	25
2.2.4 Úřad pro ochranu osobních údajů.....	26
2.2.5 Sankce.....	27
2.3 POVINNOST MLČENLIVOSTI.....	28
2.4 OCHRANA OSOBNÍCH ÚDAJŮ VE SPRÁVNÍM ŘÍZENÍ	28
2.4.1 Identifikace účastníků v řízení	28
II PRAKTICKÁ ČÁST.....	30
3 NÁLEZY ÚSTAVNÍHO SOUDU VE VĚCECH OCHRANY OSOBNÍCH ÚDAJŮ	31
3.1 NÁLEZ ÚSTAVNÍHO SOUDU III. ÚS 256/01.....	31
3.1.1 Vymezení věci dle ústavní stížnosti	31
3.1.2 Rekapitulace věci v řízení před obecnými soudy	32
3.1.3 Vyjádření účastníka a vedlejšího účastníka k ústavní stížnosti.....	33
3.1.4 Dokazování před Ústavní soudem.....	35
3.1.5 Odůvodnění.....	36
4 ZHODNOCENÍ STÁVAJÍCÍ PRÁVNÍ ÚPRAVY V OBLASTI OCHRANY OSOBNÍCH ÚDAJŮ	38
4.1 ZHODNOCENÍ ZAJIŠTĚNÍ OCHRANY OSOBNÍCH ÚDAJŮ DLE ZÁKONA O OCHRANĚ OSOBNÍCH ÚDAJŮ	38
4.2 ZHODNOCENÍ OCHRANY OSOBNÍCH ÚDAJŮ Z POHLEDU ČINNOSTI ÚŘADU.....	39
4.2.1 Dozorčí činnost	40
4.2.2 Poskytování konzultací	41
TAB. 3 – FORMY KONZULTAČNÍCH ČINNOSTÍ ÚŘADU A JEJICH ČETNOST ZÁVĚR.....	42
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY.....	43

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK	46
SEZNAM OBRÁZKŮ.....	47
SEZNAM TABULEK	48
SEZNAM PŘÍLOH.....	49

ÚVOD

Pojem osobní údaj - za osobní se považují takové údaje, které se vztahují k fyzické osobě, na jejichž základě je konkrétní fyzická osoba určena nebo určena být může. Přitom platí, že taková osoba je určena či určitelná, pokud pomocí jednoho či více osobních údajů lze určit její identitu. Je tedy možné identifikovat člověka podle toho kde bydlí, kde je zaměstnán, podle jeho víry, do jaké sociální vrstvy je zařazen nebo jeho případných handicapů.

Autoritářské režimy ve střední Evropě padly, ale útoků na naše soukromí jsme se nezbavili. Dokonce je možné říci, že síla těchto útoků v posledních letech stále stoupá.

Jsou zdůvodňovány, a to mnohdy velmi logicky, nejčastěji bezpečnostními nebo preventivními opatřeními s mnoha kořeny hlavně ve Spojených státech, jako důsledek událostí z 11. září v roce 2001. Na tento vývoj bychom ale měli být co nejvíce citliví. Je pravdou, že v policejním státě, ve kterém jsme žili, a platí to jistě obecně, skutečně asi bylo méně kriminality. Bylo to však na úkor naší svobody a našich životů. Z hlediska předcházení případným teroristickým nebo trestným činům nesmí být náš život pod neustálou kontrolou, přestože současné technologie by tento dohled nad námi bez problémů zajistily.

Je důležité připomenout, že v době zdánlivě neomezeného rozvoje komunikačních a počítačových technologií jsou občané vystaveni rostoucímu ohrožení soukromí, které je jednou ze základních hodnot naší civilizace. Je chráněno Listinou základních práv a svobod i ústavou. Vzhledem k tomu, že osobní údaje jsou klíčem k soukromí každého občana, je třeba, aby toto vědomí a poznání se ve společnosti rozšířily a občané pochopili, že ochrana osobních údajů není zbytečná. Demokratická společnost ovšem nemá jinou možnost, než je přijetí regulativů pro nakládání s osobními údaji, které mohou být chráněny před jejich nekontrolovatelným a nezřízeným využíváním ohrožujícím soukromí.

Chtěl bych tedy v této práci čtenáře obeznámit se zajištěním ochrany osobních údajů ve veřejné správě při jejich zpracování popsat úroveň jejich zabezpečení.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 OBECNÁ ÚPRAVA ZÁKLADNÍCH PRÁV S OHLEDEM NA OCHRANU OSOBNÍCH ÚDAJŮ

1.1 Úprava základních práv týkajících se soukromí

V právních normách se pod pojmem „soukromí“ označuje něco, nač má konkrétní osoba nezadatelný nárok, což musí být respektováno. Právo na zajištění ochrany osobních údajů za strany státu je tedy bezpochyby právem, které rozvíjí právo na zachování lidské důstojnosti, soukromí. Právo na ochranu osobních údajů je třeba zařadit mezi práva nová, která význam základních lidských práv osobnostních, politických, ekonomických a sociálních dále rozšiřují.

V dnes již v době dávno minulé, koncem 19. století za Rakouska–Uherska, platila zásada, že se státní orgány veřejné moci mohou dotknout práv občanů jen za podmínek a v mezích, které stanoví zákon.

Roku 1861 byly v Únorové ústavě, která jasně vymezila podmínky za kterýchžto bylo možné práva, jako například právo na osobní svobodu, omezit. Základní občanská práva zaručila obyvatelům Rakouska–Uherska prosincová ústava z roku 1867, která jako celek platila až do roku 1918. Rakousko se stalo konstituční monarchií. Občané si byli před zákonem rovni, mohli se libovolně stěhovat, a to i za hranice země. Podle své volby se mohli rozhodnout pro jakékoli povolání. Nemuseli se obávat, že bude ohrožen jejich majetek, porušováno listovní tajemství, že jim bude bráněno ve spolčování či šíření informací. Svobodný rozvoj osobnosti dále zaručovala svoboda náboženského vyznání, vědy a vyučování. Ta posloužila jako vzor pro úpravu o osobní svobodě, listovním tajemství a ochraně obydlí ústavy Československa z roku 1920. Ochranu osobních údajů však nijak neřešila tak jako ústavy další po tomto roce.

Příkladem jak lze masově zneužít osobní údaje je druhá světová válka. Efektivnost holokaustu Židů, měla úzkou spojitost s matrikami, které byly v evropských zemích vedeny Jednalo o dokumenty, kde byla u narozených osob zároveň uvedena náboženská příslušnost. Zneužitím těchto údajů bylo možno provádět identifikaci „nežádoucích“ osob mnohem rychleji a to bez potřeby vytvářet složitou administrativu. U nás v České republice byly matriky vedeny již od roku 1624 a to prostřednictvím církve. Církev v „přenesené působnosti“ vykonávala správu matrik i po roce 1781 kdy byly matriky císařským dekretem prohlášeny

za veřejné knihy a získaly právní platnost. Až do roku 1771 byl rozsah matričních údajů na úvaze příslušného správce, po tomto roce se pro správce stala závazná církevní pravidla vedení zápisů, která stanovila, že součástí zápisu budou i údaje o náboženské příslušnosti. Zcela nepochybně i tato zkušenost vedla reprezentanty světových demokracií k úvahám, jak zabránit zvěrstvům, které světu prezentovalo nacistické Německo pod vedením Adolfa Hitlera. V tomto směru se jako zásadní jeví Evropská úmluva vydaná v roce 1950 Radou Evropy, organizací vzniklou v roce 1949.

Dnes je právo na soukromí součástí Usnesení předsednictva České národní rady č. 2/1993 Sb. o připojení se k Listině základních práv a svobod, která je součástí ústavního pořádku České republiky, stanoví mj. dvě lidská práva. Ochrana soukromí je upravena zejména dvěma následujícími ustanoveními Listiny:

1. Nedotknutelnost osoby a jejího soukromí je zaručena. Může být omezena jen v případech stanovených zákonem
2. Nikdo nesmí být vystaven mučení, podroben krutému, nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestu

Také v článku 10, kde je zaručena nedotknutelnost osoby a jejího soukromí

1. Každý má právo, aby byla zachována jeho lidská důstojnost, osobní čest, dobrá pověst a chráněno jeho jméno
2. Každý má právo na ochranu před neoprávněným zasahováním do soukromého a rodinného života
3. Každý má právo na ochranu před neoprávněným shromažďováním, zveřejňováním nebo jiným zneužíváním údajů o své osobě

Podkladem pro tato ustanovení byl článek číslo 8 Evropské úmluvy o ochraně osob se zřetelem na automatizované zpracování osobních dat. Tento dokument je jednou ze základních norem zavazujících signatářské státy dodržovat veškeré zásady ochrany osobních údajů, která deklarovala že „každý má právo na respektování jeho soukromého a rodinného života, obydlí a korespondence“ a článku 17 Mezinárodního paktu o občanských a politických právech z roku 1966, podle kterého „se zapovídá svévolně zasahovat do soukromého života rodiny, domova nebo korespondence, jakož i poškozovat čest a pověst. Každému se dává právo na zákonnou ochranu proti takovým zásahům či útokům.“

1.2 Úprava základních práv týkajících se ochrany osobních údajů

Hlavním důvodem pro přijetí právní úpravy ochrany osobních údajů bylo značné rozšíření technologií, které jsou schopny v elektronické podobě hromadit údaje k subjektům do jisté míry neomezeně. S těmito údaji lze pak nakládat podle různých požadavků a vyhledávat určité informace jak jednotlivě, tak hromadně, vzájemně je kombinovat, a to vše ve velmi krátkém čase, poté jsou požadované informace okamžitě k dispozici.

Důležité je věnovat pozornost těm osobním údajům, které lze považovat za „citlivé“. Jejich zneužití by mohlo vést k porušení základů demokracie (diskriminace určitých národnostních skupin, vydírání apod.). Toto nebezpečí nabývá na důležitosti zvláště s naším rozhodnutím o vstupu do Schengenu, které bylo přijato v Bruselu na jednání ministrů vnitra zemí EU dne 6. prosince 2007. Ke zrušení kontrol na pozemních hranicích ČR s okolními státy došlo dne 21. prosince 2007 (na mezinárodních letištích pak 30. března 2008). Tím byla završena mnohaletá práce na přípravě ČR na tento významný krok, na které se podíleli zástupci většiny ministerstev i jiných státních úřadů, včetně Úřadu pro ochranu osobních údajů. Schengenská spolupráce totiž nezahrnuje pouze, zřejmě nejviditelnější, odstranění kontrol na vnitřních hranicích členských států či prohloubení policejní spolupráce, ale také využití Schengenského informačního systému (SIS). SIS je mezinárodní databáze, která umožňuje příslušným útvarům na vnějších hranicích i ve vnitrozemí společného prostoru využívat údaje o osobách a předmětech, které byly do této databáze zaneseny v jakékoli jiné členské zemi. Jedná se tedy o rozsáhlou databázi údajů, z nichž naprostá většina spadá pod definici údajů osobních, popř. i citlivých, a na jejichž zpracování se vztahuje řada pravidel (stanovených jak přímo v Schengenské prováděcí úmluvě, tak v národních právních předpisech na ochranu osobních údajů). Úkolem sledovat, a případně také vymáhat dodržování těchto pravidel, je v každé členské zemi pověřen nezávislý dozorový orgán (v ČR je jím právě Úřad pro ochranu osobních údajů). Vzhledem k tomu, že součástí schengenské spolupráce je tedy také ochrana dat (zpracovávaných jak v SIS, tak i v rámci jiných forem policejní spolupráce), bylo samozřejmě součástí předvstupního hodnocení ČR také posouzení úrovně ochrany osobních údajů, včetně fungování Úřadu pro ochranu osobních údajů jako skutečně nezávislé dozorové instituce.

1.2.1 Ochrana osobních údajů v českém právním řádu

Náš stát chrání v ústavní rovině osobní údaje v článku 10 odst.3 Listiny základních práv a svobod. Ochrana se týká před takovým zpracováním osobních údajů, která nejsou považována v souladu se zákonem. Ve veřejné správě je zapotřebí takzvaného „zmocnění“, aby bylo možné shromáždit nebo zveřejnit osobní údaje – podle ústavního zákona č.1/1993 Sb. a Listiny základních práv a svobod. To znamená jen v případech, kdy to stanovuje zákon, u soukromých objektů platí, že nesmějí být v jeho rozporu.

Nakládání s osobními údaji je jasně vymezeno zákonem na rozdíl od práva na soukromí který je dán judikaturou. Jde o zákon 101/2000 Sb. – ochrana os. údajů a změně některých zákonů, který je obecnou úpravou pro ochranu osobních údajů.

Dále jsou stanoveny i odchylky pro různé oblasti veřejné správy a to:

1. zákon č. 1/1991 Sb., o zaměstnanosti
2. zákon č. 283/1991 Sb., o policii České republiky
3. zákon č. 455/1991 Sb., živnostenský zákon
4. zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník
5. zákon č. 552/1991 Sb., o státní kontrole
6. zákon č. 265/1992 Sb., o zápisech vlastnických a jiných věcných práv k nemovitostem
7. zákon č. 344/1992 Sb., o katastru nemovitostí České republiky
8. zákon č. 555/1992 Sb., o Vězeňské službě a justiční strážní České republiky
9. zákon č. 591/1992 Sb., o cenných papírech
10. zákon č.89/1995 Sb., o státní statistické službě
11. zákon č. 122/2000 Sb., o ochraně sbírek muzejní povahy
12. zákon č. 133/2000 Sb., o evidenci obyvatel a rodných číslech
13. zákon č. 256/2001 Sb., o pohřebnictví

1.2.2 Informační povinnost orgánů veřejné správy

Podle tohoto zákona 106/1999 Sb. mají povinnost poskytovat informace povinné subjekty, které mají poskytovat informace vztahující se k jejich působnosti. Jsou jimi státní orgány, územní samosprávné celky a jejich orgány a veřejné instituce.

Povinnými subjekty jsou dále ty subjekty, kterým zákon svěřil rozhodování o právech, právech chráněných zájmech nebo povinnostech fyzických nebo právnických osob v oblasti veřejné správy, a to pouze v rozsahu této jejich rozhodovací činnosti.

Zásada, která umožňuje omezit právo na vyhledávání a šíření informací, je rozvedena v ustanovení § 2 odst. 3 zákona č.106/1999 Sb. o svobodném přístupu k informacím, ze dne 11. května 1999. Který jasně vymezuje okolnosti, kdy se zákon se nevztahuje na poskytování informací, které jsou předmětem průmyslového vlastnictví, a dalších informací, pokud zvláštní zákon upravuje jejich poskytování, zejména vyřízení žádosti včetně náležitostí a způsobu podání žádosti, lhůt, opravných prostředků a způsobu poskytnutí informací. Povinnost poskytovat informace se netýká dotazů na názory, budoucí rozhodnutí a vytváření nových informací.

Uvedené ústavní zásady se z principu mohou ocitnout v konfliktu, neboť činnost orgánů státní správy a územní samosprávy vykonávají lidé, fyzické osoby, a výkon směřuje v řadě případů rovněž vůči fyzickým osobám. Všechny tyto fyzické osoby mají samozřejmě právo na ochranu soukromí, které však může kolidovat s právem veřejnosti na informace o činnosti státních orgánů a orgánů územní samosprávy.

1.2.3 Zabezpečení osobních údajů v EU

Důležitou zásadou je Úmluva Rady Evropy o ochraně osob se zřetelem na automatizované zpracovávání osobních dat č. 108. Účelem této Úmluvy je zaručit na území každé smluvní strany každé fyzické osobě, ať je jakékoliv národnosti nebo pobývá kdekoliv, úctu k jejím právům a základním svobodám, a zejména k jejímu právu na soukromý život, se zřetelem k automatizovanému zpracování osobních údajů, které se k ní vztahují ("ochrana údajů"). V ní se země EU se zavazují uplatnit tuto Úmluvu na automatizované soubory osobních údajů a jejich automatizované zpracování ve veřejném a soukromém sektoru. Přijata byla ve Štrasburku, 28.1.1981 a vznikla z důvodu rozšířit ochranu práv a základních svobod každého, zejména právo na soukromý život, se zřetelem k zesílenému toku automatizovaně zpracovávaných osobních údajů přes hranice.

Evropský parlament v roce 1999 přijal rozhodnutí o vytvoření Charty základních práv, která byla schválena na jednání Evropské rady v roce 2000 a která stanoví, že každý má právo na ochranu osobních údajů, že takové údaje musí být zpracovávány poctivě pro specifikované

účely a na základě souhlasu dotčené osoby nebo na jiném legitimním základě, stanoveném zákonem. Má právo na přístup k údajům, které o něm byly shromážděny, a má právo na jejich opravu.

V září 2003 ratifikovala Česká republika Dodatkový protokol k Úmluvě č. 108, o ochraně osob se zřetelem na automatizované zpracování osobních dat, který se týká orgánů dozoru a přenosu údajů přes hranice. Protokol doplňuje ochranu dat a soukromí ve srovnání s Úmluvou z roku 1981 ve dvou ohledech:

Za prvé vyžaduje zřízení dozorového orgánu, který má sledovat dodržování zákonů a nařízení vydaných na základě Úmluvy za účelem ochrany osobních údajů a jejich přenosu přes hranice.

Za druhé zjednodušuje přenos údajů do třetích zemí – osobní data mohou být přenášena pouze v případech, kdy přijímající stát nebo mezinárodní organizace jsou schopny zajistit odpovídající úroveň jejich ochrany.

2 PRÁVNÍ ÚPRAVA TÝKAJÍCÍ SE OCHRANY OSOBNÍCH ÚDAJŮ

Právní úprava ochrany osobních údajů se zabývá ochranou nebo spíše prevencí před možným zneužitím osobních údajů, nikoliv napravováním škod již způsobených takovými jednáním. Jde o zajištění přístupu k informacím za podmínky legálního využití a zároveň zamezení zneužití těchto informací. Zákon proto ukládá povinnosti těm subjektům, které údaje sbírají a zpracovávají, resp. s nimi nakládají. Musí být tedy nastavena pravidla pro nakládání s těmito informacemi v podobě zákonů a která musí být vynutitelná.

2.1 Vývoj právní úpravy

Absence zákona o ochraně osobních informací či soukromí do roku 1989 není ničím zarážejícím vzhledem k minulému režimu v tehdejší Československu.

Až v Listině základních práv a svobod byla zaručena ochrana osobních údajů z roku 1991, za tehdejšího Československého federativního státu – a to v podobě práva na ochranu před neoprávněným shromažďováním, zveřejňováním či jiným zneužíváním údajů o vlastní osobě.

V České republice je situace ochrany informací poměrně nově řešenou záležitostí. Do nedávné doby jediným zákonem, který tuto oblast ošetřoval, byl Zákon o ochraně osobních údajů v informačních systémech č.256/1992 Sb. z dubna 1992. Toto Ústavou zaručené právo bylo vyhlášeno již v roce 1993, ale teprve od roku 2000 máme příslušnou legislativu (zákon 101/2000Sb. o ochraně osobních údajů a zákon 133/2000Sb. o evidenci obyvatel a rodném čísle).

Zákon č.256/1992 Sb. v první řadě definoval některé pojmy, určil jakým způsobem je dovoleno získávat osobní údaje, v jakém rozsahu je lze získávat, jak s nimi nakládat a jak se postarat o jejich bezpečnost. Slabinou tohoto zákona bylo, že neřešil jak postupovat při zneužití osobních dat a absence dohlížetelské úřadu. Toto bylo vyřešeno přijetím nového zákona č. 101/2000, kterým byl ustanoven Úřad na ochranu osobních údajů.

2.2 Zákon č.101/200 S., o ochraně osobních údajů

Působnost tohoto zákona se vztahuje na osobní údaje, které zpracovává obecně veřejná správa. Těmi jsou státní orgány, orgány územní samosprávy, jiné orgány veřejné moci.

Vztahuje se ale také na fyzické a právnické osoby. Jde o veškeré zpracovávání osobních údajů, ať k němu dochází automatizovaně nebo jinými prostředky.

Tento zákon se nevztahuje na zpracování osobních údajů, které provádí fyzická osoba výlučně pro osobní potřebu. Výjimkou, na které se nevztahuje, tvoří nahodilé shromažďování osobních údajů, pokud tyto údaje nejsou dále zpracovávány. Dále jestliže se právní řád České republiky použije přednostně na základě mezinárodního práva veřejného, i když správce není usazen na území České republiky, nebo jestliže správce, který je usazen mimo území Evropské unie, provádí zpracování na území České republiky a nejedná se pouze o předání osobních údajů přes území Evropské unie, v tomto případě je správce povinen zmocnit postupem, podle §6 na území České republiky zpracovatele. Ustanovení § 5 odst.1, § 11 a 12 říká, že se nepoužijí pro některé státní orgány zpracovávající osobní údaje nezbytné pro plnění povinností jako například Policie České republiky při vyšetřování trestné činnosti nebo pro zajištění bezpečnosti Ministerstvo Vnitra a Inspekce ministra vnitra např. při vydávání lustračního osvědčení.

Na tyto případy se nevztahuje, při zpracování osobních a citlivých osobních údajů, informační a oznamovací povinnost a povinnosti při předávání osobních údajů do zahraničí. Všechna ostatní ustanovení zákona o ochraně osobních údajů platí v plném rozsahu.

2.2.1 Základní pojmy

Před zahájením výkladu tohoto zákona, je nezbytné objasnit některé pojmy, se kterými zákon operuje. Jsou jimi osobní nebo citlivý údaj, které říkají co by mělo být chráněno, zveřejněný údaj, zpracování osobních údajů, správce a zpracovatel

Zákon základní pojmy charakterizuje v § 4. Definice tedy budou vycházet z charakteristik obsažených v zákoně v souladu s tím, jak jednotlivé pojmy definují mezinárodně právní akty, které jsou pro Českou republiku závazné.

Osobní údaj a subjekt údajů

Zákon definuje osobní údaj jako „jakýkoliv údaj týkající se určeného nebo určitelného subjektu údajů. Subjekt údajů se považuje za určený nebo určitelný, jestliže lze na základě jednoho či více osobních údajů přímo či nepřímo zjistit jeho identitu. O osobní údaj se nejedná, pokud je třeba ke zjištění identity subjektu údajů nepřiměřené množství času, úsilí či materi-

álních prostředků“ a subjektem údajů je „každá fyzická osoba, k níž se osobní údaje vztahují“.

Podle této definice znamená, že pokud fyzická osoba může být přímo ze shromážděných údajů nebo na jejich základě jiným způsobem identifikována, pak tyto údaje jsou údaji osobními. Znakem osobního údaje tedy je, že vypovídá o subjektu údajů, který nelze zaměnit s jiným subjektem údajů. Definice osobního údaje je velmi široká, což ostatně vyplývá z rozmanitosti zpracovávání osobních údajů v praktickém životě, a bezpochyby se nevyhne aplikačním obtížím. Definice je však zásadní pro správce, aby vyhověli požadavkům zákona a základním principům ochrany osobních údajů. Na definici osobních údajů není možné pohlížet izolovaně, bez znalosti dalších okolností zpracování osobních údajů.

Jak je z definice zřejmé, základním kritériem pro posouzení zda se jedná o osobní údaj či nikoliv, je okolnost zjištění identity subjektu údajů (určenost nebo určitelnost). Je tedy nutno vycházet ze skutečnosti, zda správce může vytvořit přímou vazbu mezi údajem a fyzickou osobou. Tento vztah se vytváří převážně pomocí přesného identifikátoru a také pomocí několika jiných údajů, které jednoznačnou identifikaci fyzické osoby tvoří (přímá identifikace). Při posuzování možnosti fyzickou osobu identifikovat je však nutno vycházet ze všech možností správce odlišit od sebe jednotlivé fyzické osoby. Tedy nikoliv pouze omezeným pohledem např. na obsah zpracovávaných dat v konkrétním zpracování (např. obsah databáze), ale také zjištěním dalších možností správce subjekt údajů identifikovat. Jedná-li se např. o správce, který má zjevně v držení soubor identifikující subjekty údajů, nemůže být žádný jiný soubor, umožňující propojení na soubor s identifikátory subjektů údajů, považován za anonymní, a to ani v případech, když by zpracovávaný soubor přímou identifikaci subjektu údajů neobsahoval. Obdobně však toto platí i o možnosti správce získat identifikátor ze souborů, které nejsou v jeho držení - např. z veřejných registrů, od zpracovatele, s nímž má uzavřenu smlouvu a pod. V těchto případech se, v souladu s definicí, jedná o nepřímou možnost zjistit identifikaci subjektu údajů (nepřímá identifikace). Není zde rozhodující, zda této možnosti správce má v úmyslu využít či nikoliv. Rovněž není rozhodující, že správce nesmí sdružovat osobní údaje shromážděné pro rozdílné účely. Rozhodující je skutečnost, že správce identifikaci osob „vlastní“ nebo ji může bez vynaložení neúměrného úsilí získat.

Citlivý údaj

Jako zvláštní kategorii osobních údajů definuje zákon v §4 písm. b, údaj citlivý, kterým je osobní údaj vypovídající o národnostním, rasovém nebo etnickém původu, politických postojích, členství v politických stranách či hnutích nebo odborových či zaměstnaneckých organizacích, náboženství a filozofickém přesvědčení, trestné činnosti, zdravotním stavu a sexuálním životě subjektu údajů. Citlivé údaje podléhají speciální ochraně oproti „klasickým“ osobním údajům.

Za citlivé jsou považovány osobní údaje, jejichž zneužití může mít pro subjekt údajů zvlášť závažné následky, zvlášť v podobě diskriminace jedince, lišícího se majoritní společností.

Správce i zpracovatel musí také dodržovat povinnosti, které jsou stanoveny zejména v ust. §9 zákona o ochraně osobních údajů. Význam má pokud se týče orgánů veřejné správy, neboť právě orgány veřejné správy shromažďují a zpracovávají největší množství citlivých údajů. Veškeré odchylky při zpracování citlivých údajů od zásad zakotvených v zákoně o ochraně osobních údajů musí být stanoveny zákonem.

Veřejná správa zpracovává citlivé údaje bez souhlasu subjektu údajů, avšak v souladu se zákonem o ochraně osobních údajů.

Veřejná správa zpracovává tyto údaje:

- je-li to nezbytné v zájmu zachování života nebo zdraví nebo odvrácení bezprostředního závažného nebezpečí hrozícího majetku (podmínkou je, že souhlas nelze získat zejména z důvodů fyzické, duševní či právní nezpůsobilosti, jestliže je subjekt údajů neznámý nebo i z jiných podobných důvodů),
- v případě, že se jedná o zpracování pro zajištění zdravotní péče, ochrany veřejného zdraví, zdravotního pojištění nebo výkon státní správy v oblasti zdravotnictví podle zvláštního zákona – např. o péči o zdraví lidu, o ochraně veřejného zdraví apod.,
- pokud se jedná o údaje podle zvláštního zákona nezbytné pro provádění nemocenského, důchodového pojištění, státní sociální podpory a dalších státních sociálních dávek, sociální péče a sociálně-právní ochrany dětí, při zajištění ochrany těchto údajů v souladu se zákonem,
- stanoví-li tak zvláštní zákon. Jedná se nejen o zákony vydané po přijetí zákona o ochraně osobních údajů, ale i o zákony dřívější, které však zpravidla byly novelizovány v souvislosti s přijetím nové zákonné úpravy ochrany osobních údajů.

Zveřejněný osobní údaj

Zákon definuje zveřejněný údaj jako „osobní údaj zpřístupněný zejména hromadnými sdělovacími prostředky, jiným veřejným sdělením nebo jako součást veřejného seznamu.“ Vzhledem k definici pojmu zpracování osobních údajů obsažené v §4 písm. e, která v demonstračním výčtu vyjmenovává mezi operacemi s osobními údaji i jejich zpřístupňování, je třeba podřídit působnosti zákona i zveřejňování osobních údajů, za splnění podmínky, že se jedná o systematickou činnost.

Veřejné seznamy

Mezi hlavní zdroje zveřejněných osobních údajů patří veřejné seznamy. Veřejnými seznamy jsou informační systémy vedené zejména pověřenými orgány veřejné správy a lze je rozdělit do několika skupin.

Do první skupiny spadají registry, evidence nebo rejstříky, které jsou veřejným seznamem. Druhou skupinu tvoří informační systémy vedené orgány veřejné správy, které jsou veřejnými seznamy pouze zčásti. Informace z nich jsou každému přístupné pouze v zákonem vymezeném rozsahu.

Třetí skupinou jsou informační systémy, kterými jsou seznamy, registry nebo evidence. Údaje v nich obsažené nejsou veřejnosti přístupné vůbec, nebo pouze dotčenému subjektu nebo v případě prokázání právního zájmu žadatele.

Do první skupiny patří například obchodní rejstřík, který je veden rejstříkovými soudy na základě §27 a násl. Zákona č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník. V případě obchodního rejstříku není pochyb o tom, že se jedná o veřejný seznam, jelikož v §27 je stanoveno, že „obchodní rejstřík je veřejný seznam...“, který je „každému přístupný“. Součástí obchodního rejstříku je sbírka listin, která je jeho nedílnou součástí. Dalším rejstříkem je Rejstřík stran a hnutí, který je veden na základě §9 zákona č.424/1991 Sb., o sdružování v politických stranách a v politických hnutích.

Veřejným seznamem, který je každému přístupný pouze zčásti, tedy spadající do druhé skupiny, je například živnostenský rejstřík, který je veden živnostenskými úřady na základě §60 zákona 455/1991 Sb., o živnostenském podnikání. Živnostenský rejstřík je „veřejným se-

znamem v části, v níž se u fyzické osoby zapisuje obchodní jméno (dle §9 obchodního zákoníku musí firmou fyzické osoby být vždy její jméno a příjmení), místo podnikání,...identifikační číslo a v části, v níž se u právnické osoby zapisuje obchodní jméno, sídlo,...identifikační číslo..“.

Do poslední skupiny je možno zařadit Informační systém evidence obyvatel, který je veden na základě zákona č. 133/2000 Sb., o evidenci obyvatel a rodných číslech. Údaje z informačního systému jsou poskytovány dotčeným orgánům státní a veřejné správy, ovšem pouze v rozsahu jejich působnosti a to na základě zvláštního zákona. Uživatelům informačního systému, kteří přicházejí s osobními údaji do styku, je § 8 odst. 2 zákona uložen zákaz údaje shromažďovat, předávat nebo využívat mimo působnost stanovenou předpisem, na základě kterého si údaje vyžádaly a zároveň „jsou povinny zajistit ochranu dat před náhodným nebo neoprávněným přístupem nebo zpracováním.“

Rodné číslo

Otázka používání rodného čísla není zákonem č.101/2000 Sb., o ochraně osobních údajů a změně některých zákonů ve znění pozdějších předpisů, speciálně upravena. V tomto ohledu se nejedná dokonce ani o citlivý údaj podle § 4 písmena b) zákona. Přesto je svým způsobem rodné číslo osobním údajem do jisté míry výjimečným. Je totiž jedinečným identifikátorem, jedním z mála osobních údajů, které člověk během svého života nemění. Z toho důvodu bylo ostatně před lety zavedeno a používáno především pro účely sociálního zabezpečení. Postupně se rodné číslo stalo vhodným identifikátorem i pro jiné oblasti státní správy . Jeho výhody vyniknou zejména v souvislosti s přechodem manuálně vedených evidencí do počítačových informačních systémů. Většina z nich je totiž nastavena tak, aby se po zadání vstupního prvku – a bývá jím právě rodné číslo – zobrazila celá složka konkrétního subjektu údajů (chcete-li, konkrétní osoby).

Z výše uvedeného je však také zřejmé, jaké jsou nevýhody rodného čísla jako jednoznačného identifikátoru. Vzhledem ke značnému množství evidencí, do kterých je jedinec v moderním informačním světě zařazen, hrozí potenciální nebezpečí, že nesprávným nebo naopak záměrným užitím rodného čísla budou neoprávněným osobám zpřístupněny informace, ke kterým by se za jiných okolností dostat neměly a nemohly.

Vzhledem k tomu, že informační systémy dnes kromě státních institucí provozují i veřejno-právní či zcela soukromé organizace je evidentní, že s nabízenou výhodou rodného čísla ve vztahu k uloženým souborům osobních údajů se tito správci chtějí jen těžko loučit. S postupující harmonizací českého právního řádu s právem Evropské unie však budou do nových právních předpisů (a do novel stávajících) upravujících zpracování osobních údajů implementována ustanovení důsledně upravující jak kategorie, tak rozsah osobních údajů. Dokud tento proces neskončí, je třeba vycházet z obecné právní úpravy – zákona č.101/2000 Sb., ve znění pozdějších předpisů. Stěžejním ustanovením pro tento účel je § 5, který stanoví povinnosti správce. Odpověď na otázku užívání rodného čísla je třeba hledat v negativním vymezení v odstavci 1, písmeno d) – správce je povinen shromažďovat osobní údaje odpovídající pouze stanovenému účelu a v rozsahu nezbytném pro naplnění stanoveného účelu. Většina správců zaštiťujících se nezbytností shromažďování rodného čísla by však ve skutečnosti potřebu tohoto osobního údaje neobhájila.

Otázka užívání rodného čísla v soukromém i veřejném sektoru je tedy složitá jen zdánlivě. S přihlédnutím k předchozím odstavcům lze říci, že zákonná úprava zpracování osobních údajů včetně rodného čísla ve zvláštních předpisech (zvláštních ve vztahu k zákonu č.101/2000 Sb., ve znění pozdějších předpisů) nedává příliš prostoru pro vlastní tvořivost. Naproti tomu předpisy v soukromoprávní sféře jsou v mnohém natolik liberální, že povinnosti stanoví pouze rámcově. To ovšem neznamená, že si jejich podobu mohou subjekty vytvářet pouze se zřetelem k vlastnímu užitku. Vždy je třeba dbát toho, aby vztahy v soukromoprávní sféře byly v zásadě vyvážené. A to platí i pro zpracování osobních údajů.

Správce a zpracovatel

Zákon definuje správce jako „každý subjekt, který určuje účel a prostředky zpracování osobních údajů, provádí zpracování a odpovídá za něj. Zpracováním osobních údajů může správce zmocnit nebo pověřit zpracovatele, pokud zvláštní zákon nestanoví jinak.“

Zpracovatelem je každý subjekt, „který na základě zvláštního zákona nebo pověření správcem zpracovává osobní údaje podle tohoto zákona.“

Dle definice může být správcem nebo zpracovatelem jak osoba fyzická, tak i osoba právnická. Správcem je každý, kdo zpracovává osobní údaje a stanoví účel a prostředky zpracování. Stanovení prostředků zpracování je třeba chápat jako rozhodnutí, zda budou osobní údaje zpracovávány manuálně nebo automatizovaně. Rozhodnutí o zvolených prostředcích

zpracování úzce souvisí s další povinností správce, a to s povinností zabezpečit osobní údaje proti nahodilému nebo neoprávněnému přístupu, resp. k jejich změně, zničení, či ztrátě.

2.2.2 Povinnosti správců

„Osobní údaje, které jsou předmětem automatizovaného zpracování, musejí být přiměřené, týkající se účelů, pro něž byly uloženy na nosiče a nepřesahující tyto účely“. Povinnost přiměřenosti zpracovávaných osobních údajů vzhledem k účelu zpracování je správci uložena v §5 „správce je povinen shromažďovat osobní údaje odpovídající pouze stanovenému účelu a v rozsahu nezbytném pro naplnění stanoveného účelu.“ Na základě ustanovení zákona není možno například vyžadovat po subjektu údajů sdělení rodného číslo v případě, kdy účelem zpracování je vedení registru zákazníků. V tomto případě je přiměřené zpracování jména, příjmení a adresy trvalého bydliště subjektu údajů, jelikož i na základě těchto údajů je subjekt určený a je tak naplněn účel zpracování.

Správce je také povinen „uchovávat osobní údaje pouze po dobu, která je nezbytná k účelu jejich zpracování. Po uplynutí této doby mohou být osobní údaje uchovávány pouze pro účely statistické, vědecké a pro účely archivnictví. Při použití pro tyto účely je třeba dbát práva na ochranu před neoprávněným zasahováním do soukromého a osobního života subjektu údajů.“. Po naplnění účelu zpracování je správce nebo zpracovatel povinen osobní údaje zlikvidovat nebo je uchovávat pouze v takové podobě, kdy údaje nelze dále zpracovávat. Většinou lze předpokládat, že účelem zpracování bude dlouhodobé vedení seznamů nebo registrů a doba nutná k dosažení účelu nebude nijak časově omezena, v opačném případě by uchovávání, které je zároveň zpracováváním, nebylo prováděno legálně a správci a zpracovateli by hrozila sankce, na základě trestního zákona, jelikož zpracovatel a správce by se dopustili trestného činu neoprávněného nakládání s osobními údaji. Skutková podstata trestného činu je obsažena v § 178.

Důležitou zásadou, chránící osobní údaje subjektů před zneužíváním, je zákaz sdružovat osobní údaje, které byly získány k rozdílným účelům.

Informační povinnost

Informační povinnost správce je upravena v § 11. Správce je povinen před zahájením zpracování řádně a včas písemně informovat subjekt údajů o tom, v jakém rozsahu, pro jaký

účel budou osobní údaje zpracovávány, kdo bude zpracovatelem a komu mohou být osobní údaje zpřístupněny. V případě, že subjektu údajů jsou všechny tyto informace známy, je správce povinnosti informovat subjekt údajů zproštěn.

Pokud je správci zpracování osobních údajů uloženo zákonem, nemusí subjekt údajů o prováděném zpracování informovat, ale musí ho poučit o následcích, které bude mít neposkytnutí povinných osobních údajů. Pokud je poučení o následcích neposkytnutí údajů součástí poučení podle právního předpisu, nemusí správce subjekt opakovaně poučovat. Správce musí subjekt informovat i o skutečnosti, že poskytnutí informací je dobrovolné.

Poučit subjekt údajů o prováděném zpracování je správce zproštěn v případě, že zpracovává osobní údaje výlučně pro účely statistické, vědecké nebo pro účely archivnictví, nebo v případě, kdy zpracování osobních údajů ukládá správci zákon anebo je takových údajů třeba k uplatnění práv a povinností vyplývajících ze zvláštních zákonů. V případě, že správce zpracovává výlučně zveřejněné osobní údaje nebo zpracovává osobní údaje se souhlasem subjektu údajů, je povinnosti informovat subjekt údajů o prováděném zpracování zproštěn.

Oznamovací povinnost

Oznamovací povinnost správce nebo zpracovatele je primární povinností, kterou musí splnit před zahájením samotného zpracování. Pro dohled nad zpracováváním osobních údajů je nutné, aby se Úřad pro ochranu osobních údajů o takovém zpracovávání dozvěděl. To zajišťuje ustanovením §16 zákona o ochraně osobních údajů, který říká, že „ten, kdo hodlá jako správce zpracovávat osobní údaje nebo změnit registrované zpracování podle tohoto zákona, je povinen tuto skutečnost písemně oznámit úřadu před zpracováváním osobních údajů.“ Pro oznamovací povinnost jsou v ust. §18 zákona o ochraně osobních údajů, obdobně jako informační povinnost, stanoveny výjimky, vztahující se na zpracování osobních údajů orgány veřejné správy:

- zpracování osobních údajů, které jsou součástí datových souborů veřejně přístupných na základě zvláštního zákona
- zpracování osobních údajů, které správci ukládá zvláštní zákon.

2.2.3 Poskytování osobních údajů do cizích států

Zákon obsahově kopíruje právní úpravu toku osobních údajů mezi cizími zeměmi obsaženou ve Směrnici č. 95/46/ES. O předání osobních údajů do jiného státu je předávající povi-

nen informovat Úřad pro ochranu osobních údajů. Vzhledem k tomu, že účelem směrnice 95/46/ES bylo usnadnit tok osobních údajů v rámci společenství a směrnice je závazná pro všechny členské a kandidující země, je možno subjekty směrnice považovat za bezpečné státy.

S ohledem na Směrnici 95/46 ES, nemůže být volný pohyb osobních údajů omezován, pokud jsou údaje předány do členského státu Evropské unie. Do třetích zemí je možné předávat osobní údaje pouze tehdy, jestliže tak stanoví mezinárodní smlouva, kterou je Česká republika vázána, nebo pokud jsou osobní údaje předány na základě rozhodnutí orgánu Evropské unie, ale v ust. §27 odst. 3 zákona o ochraně osobních údajů jsou pak z těchto postupů podrobně stanoveny výjimky.

Zvláštními případy, kdy je Úřad pro ochranu osobních údajů oprávněn přenos osobních údajů povolit jsou situace, kdy předání je činěno ve prospěch subjektu údajů a ze smlouvy mezi správcem a přijímajícím subjektem vyplývá, že přijímající strana zajistí požadovanou ochranu osobních údajů.

2.2.4 Úřad pro ochranu osobních údajů

Požadavkem směrnice č. 95/46/ES a dodatkového protokolu k Úmluvě č.108 byl zákonodárce při tvorbě Zákona o ochraně osobních údajů povinen zřídit i orgán pro dozor, který by odpovídal a plnil funkce, jak to požadují výše zmíněné normy. Dřívější zákon č. 256/1992 Sb., o ochraně osobních údajů v informačních systémech definoval práva a povinnosti subjektu údajů, správců i zpracovatelů, ale nezřizoval orgán pro dohled nad prováděním zpracování.

Pravomoci a povinnosti tohoto orgánu jsou dále v článku 28 odst. 2 Směrnice č.95/46/ES, orgán dozoru má „pravomoci provádět šetření, jako například právo přístupu k údajům, které jsou předmětem zpracování, a shromažďovat veškeré informace nezbytné pro splnění svého kontrolního úkolu. Pravomoci účinně zasáhnout, jako například zaujmout stanovisko před zahájením zpracování v souladu s článkem 20 a zajistit vhodné zveřejnění těchto stanovisek nebo pravomoc nařídit zajištění, vymazání nebo zničení údajů nebo dočasně či trvale zakázat zpracování. Zaslat správci údajů upozornění či napomenutí nebo pravomoc obrátit se na národní parlament či jiné politické instituce, a nakonec pravomoc obrátit se na soud v případě porušení národních předpisů přijatých k uplatňování této směrnice. Také oznámit

toto porušení soudním orgánům. Proti rozhodnutím orgánu dozoru, která dala vzniknout stížnostem, je možné se odvolat k soudu.“

Činnost Úřadu omezit pouze zákonem, jím také může být omezena působnost nebo například rozsah kontroly prováděné Úřadem, ale v žádném případě není možné zasahovat do vnitřní struktury, organizace a samostatné činnosti Úřadu.

Kontrolní činnost úřadu je prováděna na základě kontrolního plánu, na základě podnětů a stížností občanů, přičemž samostatnou kontrolu provádějí inspektoři a pověření zaměstnanci Úřadu. Cílem prováděných kontrol je zjistit, zda jsou dodržovány povinnosti uložené správci a zpracovateli zákonem nebo například zda přijatá bezpečnostní opatření ve skutečnosti odpovídají deklarované podobě, jak ji definoval správce při registraci zpracování. Kontrolující mají zároveň řadu povinností vůči kontrolovanému. Musí se kontrolovanému prokázat průkazem kontrolora, oznámit kontrolovanému zahájení kontroly, šetřit práva a právem chráněné zájmy kontrolovaných, předat neprodleně převzaté doklady, jakož i kopie paměťových medií kontrolovanému, pomínou-li důvody jejich převzetí, řádně ochraňovat zajištěné doklady proti jejich ztrátě, zničení, poškození nebo zneužití, pořizovat o výsledcích kontroly kontrolní protokol, zachovávat mlčenlivost o skutečnostech zjištěných při výkonu kontroly a nezneužít znalosti těchto skutečností. Povinností kontrolujících je zjistit při kontrole skutečný stav věcí, přičemž kontrolní zjištění musí být podloženo doklady.

2.2.5 Sankce

Zákon o ochraně osobních údajů obsahuje ustanovení o sankcích a definuje skutkové podstaty přestupků a jiných správních deliktů. Každé takovéto porušení povinností projednává Úřad, který také vybírá pokutu, popř. je vymáhána místně příslušným celním úřadem. V sankčním řízení Úřad vychází zejména z povahy, závažnosti, způsobu jednání, míře zavinění, doby trvání a následků protiprávního jednání. Výnos z uložených pokut je příjmem do státního rozpočtu.

Subjektivní lhůta pro uložení sankce ze strany Úřadu činí jeden rok, objektivní lhůta činí tři roky. Po uplynutí jedné nebo druhé lhůty nelze již porušení povinností potrestat v případě, že porušení zákonem uložené povinnosti bylo jednorázové a netrvá.

2.3 Povinnost mlčenlivosti

Zákon dále zaměstnancům nebo osobám přicházejícím do styku s osobními údaji ukládá mimo rámec organizačního řádu správce nebo zpracovatele povinnost zachovávat mlčenlivost o osobních údajích a o bezpečnostních opatřeních, jejichž zveřejnění by ohrozilo zabezpečení osobních údajů. Povinnost mlčenlivosti trvá i po skončení zaměstnání nebo příslušných prací. Vadou zákonem uložené povinnosti je fakt, že zákon nestanoví časový úsek, po který je třeba mlčenlivost zachovávat. V případě, že zaměstnanec je podřízen přísnějšímu institutu mlčenlivosti než jak ji definuje ZoOÚ, řídí se mlčenlivost speciálním zákonem, v tomto případě například zákonem č. 148/1998 Sb., o ochraně utajovaných skutečností. Povinnosti mlčenlivosti je osoba zbavena v případě, že je to nezbytné k splnění informační povinnosti například dle zákona č. 140/1961 Sb., trestní zákon.

K prolomení povinnosti mlčenlivosti může dojít pouze v případech, stanovených zákonem (poté se jedná o informační povinnost).

2.4 Ochrana osobních údajů ve správním řízení

Správní řízení je součástí správního práva procesního. Reguluje veškeré procedury a postupy orgánů veřejné správy. Podle ust. §9 zák. č. 500/2004 Sb., je správní řízení postup správního orgánu, který má za cíl vydat rozhodnutí, kterým se v určité věci zakládají, mění nebo ruší práva nebo povinnosti určené osoby nebo jimiž se v určité věci prohlašuje, že taková osoba práva nebo povinnosti nemá.

Z povahy správního řízení plyne, že jeho prováděním může být dotčeno nejen soukromí samotných účastníků řízení, ale někdy i jiných subjektů. Soukromí účastníků řízení ve správním řízení zaručuje zásada neveřejnosti, Ta může být podle ust. §49 odst. 2 správního řádu porušena v případě, že účastník navrhne, aby ústní jednání bylo veřejné. Správní orgán účastníkovi vyhoví, pokud tím nemůže být způsobena újma jiným.

2.4.1 Identifikace účastníků v řízení

Ve správním řízení je třeba přesně identifikovat účastníky řízení, neboť nelze jednat s někým jako s účastníkem, aniž by bylo zřejmé, že jím skutečně je. Přesná identifikace je zvláště nezbytná v případech, kdy je správní řízení zahajováno z moci úřední.

Dle ust. §46 odst. 1 správního řádu je řízení z moci úřední zahájeno dnem, kdy správní orgán oznámil zahájení řízení účastníkovi doručením oznámení nebo ústním prohlášením a není-li správnímu orgánu tento účastník znám, pak kterémukoliv jinému účastníkovi. Jestliže je řízení vedeno proti konkrétnímu účastníkovi, musí tedy tento úkon správního orgánu obsahovat také identifikační údaje, které musejí být správnímu orgánu známy. Účastník nebo jeho zástupce je povinen na výzvu oprávněné úřední osoby předložit průkaz totožnosti - doklad, který je veřejnou listinou, ve kterém je uvedeno jméno a příjmení, datum narození a místo trvalého pobytu. Ustanovení §18 odst. 2 správního řádu také uvádí, že protokol mimo jiné obsahuje údaje umožňující identifikaci přítomných osob, čímž se rozumí jméno, příjmení, datum narození a místo trvalého pobytu, popřípadě jiný údaj podle zvláštního zákona.

Protože dané zpracování je stanovené zvláštním zákonem, mohou být tyto osobní údaje pro uvedený účel použity i bez souhlasu účastníka řízení ve smyslu zákona o ochraně osobních údajů.

II. PRAKTICKÁ ČÁST

3 NÁLEZY ÚSTAVNÍHO SOUDU VE VĚCECH OCHRANY OSOBNÍCH ÚDAJŮ

Podle ustanovení §54 odst. 1 zákona č.182/1993 Sb. o Ústavním soudu, rozhoduje Ústavní soud ve věci samé nálezem, v ostatních usnesením. Za využití veškerých dostupných informačních zdrojů, jsem našel za pomoci Sbírký nálezů Ústavního soudu jeden nález o problematice ochrany os. údajů, který je zveřejněn na web-site Ústavního soudu.

3.1 Nález Ústavního soudu III. ÚS 256/01

III. ÚS 256/01 publikován ve Sbírce - Svazek č.25, Nález č.37, str. 287.

Ústavní soud rozhodl v senátu, po ústním jednání, které se konalo dne 21. března 2002, ve věci ústavní stížnosti JUDr.L. K. a I. M. a za účasti vedlejšího účastníka - České republiky - Ministerstva vnitra České republiky, že se návrh stěžovatelů zamítá.

3.1.1 Vymezení věci dle ústavní stížnosti

Stížnost směřovala proti rozsudku Vrchního soudu v Praze ze dne 6. února 2001, sp. zn. 1 Co 291/2000 a 1 Co 293/2000, o ochranu osobnosti, s návrhem na vyslovení povinnosti obnovit stav před porušením, ve věci návrhu na zrušení rozsudku Vrchního soudu v Praze ze dne 6. února 2001, o ochranu osobnosti, dále s návrhem vyslovení povinnosti předsedovi senátu Okresního soudu v Chebu ze spisu vyřadit a ve lhůtě 15 dnů od doručení nálezu Ústavního soudu zničit všechny fotografie, jména, příjmení a tituly stěžovatelů, a dále na vydání předběžného opatření, na uložení povinnosti Okresnímu soudu v Chebu „v průběhu sporu zamezit přístup k fotografiím stěžovatelů, jejich jménům a příjmením nalézajících se ve fotoalbu, založeném ve spise původně vedeném Policií České republiky - Okresním úřadem vyšetřování Cheb, nyní Okresním soudem v Chebu pod sp. zn. 2 T 171/2000 a všech jejich kopií, na své náklady do tří dnů od vyhlášení tohoto nálezu“.

S uvedeným rozhodnutím Vrchního soudu v Praze, jakož i postupem Policie České republiky - Okresního úřadu vyšetřování Cheb a Okresního soudu v Chebu stěžovatelé nesouhlasili a cítili se být dotčeni v základních právech, podle čl. 2 odst. 2 že „Státní moc lze uplatňovat jen v případech a v mezích stanovených zákonem, a to způsobem, který zákon stanoví.“, podle čl. 7 odst. 2 „Nedotknutelnost osoby a jejího soukromí je zaručena. Omezena může být jen v případech stanovených zákonem.“ a podle čl. 10 odst. 1 že „Každý má právo, aby

byla zachována jeho lidská důstojnost, osobní čest, dobrá pověst a chráněno jeho jméno.“ Odst. 2 „Každý má právo na ochranu před neoprávněným zasahováním do soukromého a rodinného života.“ Odst. 3 „Každý má právo na ochranu před neoprávněným shromažďováním, zveřejňováním nebo jiným zneužíváním údajů o své osobě.“ podle Listiny základních práv a svobod.

3.1.2 Rekapitulace věci v řízení před obecnými soudy

Žalobou před obecným soudem se stěžovatelé vůči odpůrci domáhali u Krajského soudu v Plzni omluvy a úhrady nemajetkové újmy ve výši 500.000,- Kč, neboť vyšetřovatel Okresního úřadu vyšetřování Cheb v trestním řízení vedeném Policií ČR - Okresním úřadem vyšetřování v Chebu, pod ČTS:OVCH-410/2000. Proti skupině osob, obviněných z trestných činů obchodování se ženami podle § 246 odst. 1, odst. 2 písm. a), c) tr. zák. a kuplířství podle § 204 odst. 1, 2, 3 písm. b) tr. zák., provedl během měsíce března roku 2000 několik poznávacích řízení - rekognic které měli za cíl identifikovat a označit obviněné mezi nezúčastněnými osobami.

Za tím účelem sestavil fotografické soubory, a to i z registru fotografií občanských průkazů, do kterých byly kromě fotografií obviněných zařazeny také fotografie figurantů, včetně stěžovatelů, s uvedením jejich jmen, příjmení a dat narození, ačkoliv se jich trestní řízení nijak netýkala. Tímto postupem orgánu Policie ČR se stěžovatelé cítili být dotčeni ve svých právech na ochranu osobnosti, které plynou z ust. § 11 a násl. zák. č. 40/1964 Sb., v platném znění (dále jen občanský zákoník).

Krajský soud žaloby stěžovatelů rozsudky ze dne 20.9.2000 zamítl s odůvodněním a poukazem na ustanovení čl. 40 Listiny základních práv a svobod a ust. § 2 odst. 2 tr. řádu - zásady trestního řízení vztahující se na osoby podezřelé, obviněné nebo obžalované, a ust. §12 odst. 2 občanského zákoníku odst.1 „Písemnosti osobní povahy, podobizny, obrazové snímky a obrazové a zvukové záznamy týkající se fyzické osoby nebo jejich projevů osobní povahy smějí být pořízeny nebo použity jen s jejím svolením.“ Odst. 2 „Svolení není třeba, použijí-li se písemnosti osobní povahy, podobizny, obrazové snímky nebo obrazové a zvukové záznamy k účelům úředním na základě zákona.“. Soud dospěl k závěru, že užití fotografií a dat stěžovatelů podle ustanovení §93 odst. 2 tr.řádu není neoprávněným zásahem do jejich osobnostních práv, protože se jedná o užití v souladu se zákonnou licencí

podle §12 odst.2 občanského zákoníku a dále takové užití fotografií neohrozilo čest stěžovatelů.

Stěžovatelé se proti tomuto rozhodnutí odvolali a Vrchní soud v Praze obě označené věci spojil ke společnému projednání a rozhodnutí s rozsudkem ze dne 6. února 2001, rozsudky soudu prvního stupně ze dne 20.9.2000, potvrdil.

V odůvodnění vrchní soud uvedl, že zařazení fotografií a osobních dat stěžovatelů do vyšetřovacího spisu bez jejich předchozího souhlasu za účelem provedení důkazu podle ustanovení § 93 odst. 2 tr. řádu nelze považovat za neoprávněný zásah do jejich osobnostních práv, neboť se tak stalo za úředním účelem a na základě zákona, tedy v souladu s ustanovením § 12 odst. 2 občanského zákoníku a rovněž v souladu s čl. 2 odst. 3 („Státní moc slouží všem občanům a lze ji uplatňovat jen v případech, v mezích a způsoby, které stanoví zákon.“) Ústavy ČR, čl. 2 odst. 2 („Státní moc lze uplatňovat jen v případech a v mezích stanovených zákonem, a to způsobem, který zákon stanoví.“), čl. 3 odst. 1 („Základní práva a svobody se zaručují všem bez rozdílu pohlaví, rasy, barvy pleti, jazyka, víry a náboženství, politického či jiného smýšlení, národního nebo sociálního původu, příslušnosti k národnostní nebo etnické menšině, majetku, rodu nebo jiného postavení) a čl. 4 odst. 2 („Meze základních práv a svobod mohou být za podmínek stanovených Listinou upraveny pouze zákonem.“) Listiny základních práv a svobod.

3.1.3 Vyjádření účastníka a vedlejšího účastníka k ústavní stížnosti

Na základě výzvy Ústavního soudu podle §42 odst. 4 a §76 odst. 1 zákona č. 182/1993 Sb., ve znění pozdějších předpisů, podal dne 13. prosince 2001 Vrchní soud v Praze k předmětné ústavní stížnosti vyjádření, v němž předsedkyně senátu 1 Co v plném rozsahu odkazuje na odůvodnění v ústavní stížnosti napadeného rozhodnutí.

Za důležitou otázku zásadního významu v dané věci vedlejší účastník řízení považuje to, zda Policie České republiky, resp. orgány činné v trestním řízení mohou při poznávacím řízení (rekognici) osob podle §93 odst. 2 tr. řádu, je-li tato prováděna podle fotografií, používat jako srovnávacích fotografie třetích osob, na daném trestním řízení nezainteresovaných (figurantů), bez jejich předchozího svolení, nebo zda je takové použití neoprávněným zásahem do jejich osobnostních práv. Uvedl dále, že dle jeho poznatků se jedná o běžně použí-

vaný postup, jehož oprávněnost a zákonnost nebyly přinejmenším v době účinnosti stávajících trestních kodexů doposud nikdy zpochybněny.

Vedlejší účastník upozorňuje na skutečnost, že žádná zákonná ani podzákonná norma nevymezuje (pozitivně ani negativně) zdroje, ze kterých mají (mohou) orgány činné v trestním řízení srovnávací fotografie figurantů pro rekognici získávat. Z uvedeného pak dovozuje závěr, že má-li se tento procesní úkon podle trestního řádu vůbec reálně provést, může orgán činný v trestním řízení použít jen takové zdroje (evidence), které má fakticky k dispozici. Dle jeho přesvědčení nic nebrání v tom, aby k provedení rekognice použil tudíž fotografie osob z jakýchkoliv evidencí, vedených orgány Policie České republiky, ať už jde o fotografie z registru občanských průkazů, řidičských nebo zbrojních průkazů či cestovních pasů, pokud policejní orgány tyto evidence vedly, resp. dosud vedou. Jedinou podmínku použití fotografií spatřuje vedlejší účastník v kriminalistických požadavcích kladených na rekognici, tj. ve skutečnosti, aby fotografie zobrazovaly osobu přibližně stejného zevnějšku, jaký má poznávaný objekt. Otázka posouzení zákonnosti takto provedeného důkazu je pak věcí státního zástupce a následně soudu.

Vedlejší účastník se dále ztotožňuje s interpretací ustanovení §12 odst.2 obč. zák. (zákonné licence), jak byla provedena v dané věci ze strany obecných soudů, interpretaci obsaženou v ústavní stížnosti pak považuje za neodůvodněně restriktivní. Vyjadřuje v této souvislosti právní názor, dle kterého v předmětné věci nedošlo k dotčení osobnostních práv stěžovatelů, když jejich fotografie nebyly zařazeny do žádného "alba zločinců" či okruhu osob podezřelých z trestné činnosti, neboť jedna z podmínek použití srovnávací fotografie fyzické osoby při rekognici v trestním řízení je naopak skutečnost, že tato osoba není ze spáchání trestného činu podezřelá a nemá k němu žádný osobní vztah (v opačném případě by, dle vedlejšího účastníka, rekognice byla zmatečná a její výsledky nepoužitelné). K dotčení v osobnostních právech stěžovatelů nedošlo, dle přesvědčení vedlejšího účastníka, i z toho důvodu, že vyšetřovací spis není veřejně přístupnou listinou, §65 tr. řádu stanoví okruh osob, které se s jeho obsahem mohou seznamovat a nahlížet do něj a cítí-li se stěžovatelé dotčení tím, že se v důsledku použití jejich fotografií při rekognici dostali v očích svého okolí do nepříznivého světla, nelze to přičítat policejním orgánům, které připravily a provedly rekognici, nýbrž jedině indiskreci nezjištěné osoby, která zkreslenou negativní informací o stěžovatelích rozšířila za eventuálního porušení své povinnosti mlčenlivosti. K návrhu na vydání rozhodnutí dle § 82 odst. 3 písm. b) a § 80 zákona o Ústavním soudu vedlejší

účastník připomíná, že trestní spis musí zůstat nedotčen jak po celou dobu trestního řízení, tak i po jeho skončení z důvodu případného přezkumu v budoucnosti, přičemž, dle jeho názoru, k rozhodnutí o vyřazení předmětných fotografií a dat z trestního spisu občansko-právní soud není oprávněn, když rozhodnout o nepřipustnosti důkazů v trestním řízení může toliko věcně, místně a funkčně příslušný soud trestní.

3.1.4 Dokazování před Ústavní soudem

Ústavní soud je soudním orgánem ochrany ústavnosti, jakož i z pohledu dosavadní judikatury, v níž je zvýrazněna rozdílná funkce Ústavního soudu ve vztahu k soudům obecným. Ústavními stížnostmi napadená rozhodnutí obecných soudů posuzuje Ústavní soud tudíž toliko hlediskem dotčení ústavními zákony a mezinárodními smlouvami dle čl. 10 Ústavy garantovaných základních práv a svobod, a nikoli přezkoumáním věci samé pohledem jednoduchého práva. Pro oblast dokazování z toho plyne maxima vést dokazování ke skutečnostem ověřujícím stěžovatelova tvrzení o dotčení na základních právech a svobodách, nikoli však dokazování ve věci samé, tj. dokazování na úrovni jednoduchého práva, vedoucí k rozhodnutí v samotném meritu věci. Uvedená diference je jedním z komponentů odlišujících ústavní soudnictví od soudnictví obecného.

Ústavní soud se neztotožnil se závěry obecných soudů, které tvrdily, že nezakazuje-li výslovně ust. §93 odst.2 tr. řádu provedení rekognice podobiznou bez předchozího souhlasu zobrazené osoby, jsou podmínky ustanovení §12 odst.2 občanského zákoníku naplněny, k dosažení kterého lze použít fotografií nezúčastněných osob při rekognici v trestním řízení. Zákony, které založily možnost uvedeného úředního účelu dosáhnout použitím fotografií bez souhlasu dotčených osob byly zákon č. 75/1957 Sb., o občanských průkazech, a zákon č. 283/1991 Sb., o Policii České republiky, ve znění platném k 30. dubnu 2000. Ustanovení § 4 zákona o občanských průkazech, ust. § 2 odst. 1 písm. l) a ust. § 45a zákona o Policii České republiky, svěřovala výkon agendy občanských průkazů orgánům policie a umožnila policii vytvářet příslušné evidence a údaje v nich obsažené poskytovat jiným složkám policie a ministerstva vnitra, případně dalším státním orgánům, pokud by to bylo nezbytné pro plnění jejich úkolů.

Stěžovatelé podali námitku, že účel je omezen jen na vedení agendy občanských průkazů a jakékoli vybočení z tohoto rámce je excesem vybočujícím z rámce zákonné licence dle ust. § 12 odst. 2 občanského zákoníku, avšak podle Ústavního soudu tento argument neobstál.

Názor ústavního soudu je, že informace v evidencích, vedené policií, bylo možno poskytovat službám, ministerstvu vnitra, Bezpečnostní informační službě České republiky, Vojenském obranném zpravodajství a Vojenské policii, tak i dalším státním orgánům a organizacím a soudním exekutorům, pokud to bylo potřeba pro plnění jejich úkolů podle zákona. Šlo tedy o zákonné ustanovení, které vytvořilo prostor pro použití osobních údajů státními orgány k jiným účelům, než byly účely, pro něž byly tyto evidence vytvářeny. Neboť přijetím jiné interpretace by tato ustanovení ztrácela rozumný smysl.

Ústavností dotčené zákonné konstrukce se Ústavní soud již nezabýval, neboť v době jeho rozhodování o ústavní stížnosti pozbylo jednoduché právo, které tvořilo normativní základ posouzení věci ze strany obecných soudů, platnost. Zpracovávání osobních údajů Policií ČR (včetně zpracovávání při plnění úkolů policie na úseku trestního řízení) je totiž v současné době upraveno v hlavě páté zákona č. 283/1991 Sb. o Policii České republiky, v platném znění.

3.1.5 Odůvodnění

Zákonnou licenci ve smyslu §12 odst.2 obč. zák. lze považovat za ústavně souladnou toliko tehdy, nelze-li sledovaného úředního účelu dosáhnout použitím podobizen se souhlasem dotčených osob, tj. akceptace ustanovení §12 odst.2 obč. zák. ve vztahu k §12 odst.1 obč. zák. za podmínky subsidiarity.

Dosažení účelu objasňování trestných činů a potrestání jejich pachatelů v trestním řízení je v demokratickém ústavním řádu pravidelně spjata s řadou nezbytných zásahů do osobnostních práv jiných osob, než podezřelého, resp. obviněného. Příkladem je možnost nařízení prohlídky a pitvy mrtvoly a její exhumace (§115 tr. řádu) ve vazbě na osobnostní práva dle §15 obč. zák., resp. povinnost svědčit (§97 tr. řádu) a v této souvislosti strpět i otázky dotýkající se jeho věrohodnosti, jež z povahy věci překračují rámec osobnostní ochrany dle § 11 obč. zák. Z rámce těchto obecně akceptovaných příkladů kolize v předmětné věci posuzovaný institut rekognice fotografiemi nevybočuje.

Zákonnou podmínkou provedení rekognice fotografiemi je skutečnost, že všechny srovnávací fotografie musí být fotografiemi v předmětném trestním řízení nezúčastněných osob. Použití fotografie v trestním řízení nezúčastněné osoby v rekognici tudíž nezakládá žádné dotčení jejich osobnostních práv, plynoucích z §11 obč. zák. (např. práva na ochranu cti a

dobrého jména v souvislosti s neoprávněným založením podezření ze spáchání trestného činu a jeho šířením ve veřejnosti). Nadto je rekognice fotografiemi zachycena v soudním spise, přičemž tento není veřejnou listinou a nahlížení do něj je omezeno na přesně zákonem omezený okruh osob (§65 tr. řádu).

4 ZHODNOCENÍ STÁVAJÍCÍ PRÁVNÍ ÚPRAVY V OBLASTI OCHRANY OSOBNÍCH ÚDAJŮ

Listina základních práv a svobod je základ ze které vychází ochrana osobních údajů v ČR a kterou v obecné rovině provádí dva zákony:

- zákon o ochraně osobních údajů
- občanský zákoník.

Ochrana osobních údajů ve veřejné správě je pak zajištěna celou řadou zvláštních zákonů (zmíněny v bodu 1.2), které upravují odlišný postup při nakládání s osobními údaji v různých oblastech veřejné správy, kterou pak zastřešuje povinnost mlčenlivosti, jak jsem zmínil v bodu 2.3 této práce.

Myslím, že ochrana osobních údajů je v našich právních předpisech dostatečně a jasně upravena a studiem pramenů k této práci jsem nepřišel na žádné sporné ustanovení některého ze zákonů nebo chybějící právní úpravu pro nějakou oblast ochrany osobních údajů.

Proto žádné změny nenavrhuji

4.1 Zhodnocení zajištění ochrany osobních údajů dle zákona o ochraně osobních údajů

Lze říci, že jisté nedostatky lze spatřit v úpravě fyzického zabezpečení osobních údajů před nepovolanými osobami nebo případným zneužitím. Volba opatření k zajištění povinnosti, podle ust. § 13 zákona o ochraně osobních údajů, je přijmout taková opatření, aby nebylo možné aby došlo k neoprávněnému přístupu k osobním údajům či jejich změně, zničení či ztrátě, a jinému neoprávněnému zpracování, nebo i k jinému zneužití osobních údajů je ponechána na rozhodnutí které učiní správce.

Podle stanoviska Úřadu lze zjistit, že obecně nedoporučuje jakékoli individuální opatření přijímaným správcem nebo zpracovatelem. Výjimkou tvoří přehled opatření zveřejněný v položce 17 ve formuláři vypracovaném Úřadem pro plnění oznamovací povinnosti podle ustanovení §16 zákona o ochraně osobních údajů, v němž jsou opatření uvedena:

Manuální i automatické zpracování - zabezpečení objektů a místností:

- zámky, mříže apod.

- elektronické zabezpečení
- centrální pult ochrany
- bezpečnostní směrnice

Automatizované zpracování:

- antivirová ochrana
- kryptování
- přístupová práva
- bezpečnostní zálohy
- bezpečnostní směrnice

V bulletinu, které Úřad vydává, je možné zjistit, jaká bezpečnostní opatření Úřad pro dané způsoby zpracování osobních údajů akceptuje. Takový přístup lze považovat za nevhodný, zejména s ohledem na skutečnost, že málokterý ze správců či zpracovatelů se podrobněji věnuje problematice ochrany osobních údajů. Uzákonění ochrany osobních údajů správci a zpracovatelé berou spíše negativně, jako další z povinností, která jim byla státem určena a za jejíž porušení jim navíc hrozí sankce.

Vněst požadavky na ochranu osobních údajů do ust. §13 zákona o ochraně osobních údajů nelze nepovažovat za nejlepší postup, který by zvýšil právní vědomí o ochraně osobních údajů, proto ani zde nenavrhuji změnu právní úpravy.

Souhlasil bych však s vydáním publikace, s konkrétními modelovými situacemi správců a zpracovatelů s nejrůznějším potenciálem lidských, materiálních a finančních zdrojů, kde by byla jasně popsána konkrétní opatření, které Úřad považuje za dostatečná pro splnění podmínek stanovených v ust. §13 zákona o ochraně osobních údajů. Většina správců a zpracovatelů a to nejen ve veřejné správě, by tyto informace přivítali a znamenaly by pro ně jistotu, že omezují možnost svého postihu, a přispělo by to k lepšímu fyzickému zabezpečení osobních údajů.

4.2 Zhodnocení ochrany osobních údajů z pohledu činnosti Úřadu

Na rozdíl od dřívější právní úpravy (zákon č. 256/1992 Sb. o ochraně osobních údajů v informačních systémech) lze kladně hodnotit zřízení Úřadu jako nezávislého orgánu, dozoru-

jícího dodržování povinností stanovených zákonem o ochraně osobních údajů. Působnost Úřadu spočívá v oblasti dozorové a konzultační činnosti.

4.2.1 Dozorčí činnost

Registr zpracování osobních údajů a správních trestů je zásadní pro dozorovou činnost. Názorný přehled z let 2005 až 2008.

	2003	2004	2005	2006	Celkový stav k 31.12.2007
Podáno oznámení	3187	1972	1099	1450	30806
Zaregistrováno zpracování osobních údajů	2854	1591	466	1195	28030
Zaregistrováno správců	2604	1402	419	945	----
Zrušena registrace	52	64	111	92	904
Podáno oznámení o změně zpracování osobních údajů	216	192	134	178	1597
Stížnosti dle zákona o ochraně osobních údajů	264	335	408	476	574
Kontroly*	37	79	94	113	112

Tab. 1 - Přehled oznámení o zpracování osobních údajů podle ust. § 16 zákona o ochraně osobních údajů

V tabulce 1 je vidět trend poklesu počtu podaných oznámení, který se ale v min. roce opět mírně zvýšil, zaregistrování zpracování osobních údajů a zaregistrovaných správců. Skutečnost je dána delší dobou od nabytí účinnosti zákona o ochraně osobních údajů, který tyto povinnosti stanovil. Naproti tomu s postupem doby roste počet podaných stížností a tím i kontrol inspektorů Úřadu, z čehož vyplývá, že jde o zvýšení respektu Úřadu u veřejnosti.

	2004	2005	2006	2007
Počet podnětů k provedení kontrol	45	73	83	305
Rozhodnutí o uložení pokuty	35	43	64	43

Tab. 2 - Přehled správního trestání

4.2.2 Poskytování konzultací

Významnou činností, kterou Úřad poskytuje, jsou konzultace, které mají především preventivní charakter. Proces poskytování konzultací Úřadem není nijak neupraven zákonem, přesto byla postupem času zavedena praxe, při níž správci nebo zpracovatelé konzultují případné zpracování ještě před oznámením zpracování. Informace jež se týkají výkladu základních podmínek zpracování osobních údajů je možno získat buď telefonicky nebo formou elektronické komunikace, v tomto případě jsou poskytovány stručné a základní informace. Pokud by měl budoucí zpracovatel nebo občan obsáhlejší požadavky, je třeba písemná forma dotazu. V případech, kdy jsou vyžadovány konzultace týkající se společného předmětu, Úřad vydává stanoviska. Stanoviska byla vydána například ve věci výkladu základních pojmů, ve věci zveřejňování jmen dlužníků. Nejvíce asi každý ocení, že konzultace jsou Úřadem poskytovány zdarma.

	2004	2005	2006	2007
Dotazy e-mailové	975	1117	1564	1674
Dotazy došlé poštou	357	1280	1578	433
Telefonické dotazy	5207	Přes 4000	---	---
Osobní konzultace	89	49	38	53
Přednášky, semináře	33	42	63	72

TAB. 3 – FORMY KONZULTAČNÍCH ČINNOSTÍ ÚŘADU A JEJICH ČETNOST
ZÁVĚR

Pokusil jsem se touto prací popsat pravidla, které musí veřejná správa dodržovat při výkonu činnosti, aby nedošlo k ohrožení – úniku či zneužití osobních informací. Z formálního pohledu splňuje český právní předpis upravující ochranu osobních údajů všechny mezinárodní standardy účinné ochrany jak osobních údajů, tak i subjektu údajů.

Přestože je právo na ochranu soukromí osob, které se podílejí na výkonu státní správy a územní samosprávy, částečně oslabeno, rozhodně nezaniká a při posuzování každé žádosti je třeba pečlivě vážit, co lze o konkrétní osobě sdělit, aby to nadměrným způsobem nezasáhlo do jejího soukromí. Lze říci, že v zásadě je možné omezit právo na ochranu soukromí osoby podílející se na výkonu státní správy či územní samosprávy z důvodu uplatnění ústavního práva na informace. Toto oslabení však neznamená odnětí práva na ochranu soukromí a v každém případě povinný subjekt, který o poskytnutí informací rozhoduje, musí hledat, jak v maximální možné míře naplnit jak zásadu ochrany soukromí a osobních údajů, tak právo na informace o činnosti státní správy a územní samosprávy.

Závěrem bych opět zdůraznil, že je nezbytné vnímat ochranu osobních údajů v širším právním kontextu. Není možné se omezit pouze na pozitivní právní úpravu obsaženou v ZoOÚ, protože tak by došlo jen k zúžení ochrany na podobu definovanou zákonem. Je otázkou, zda v následujících letech dojde k průlomu v oblasti zpracování osobních údajů, ale objektivně lze říci, že český zákon je kvalitní normou, jejíž působnost lze extenzivním výkladem vztáhnout i na taková zpracování, které v době přijetí nebyla známá. V budoucnu lze očekávat, že hlavním trendem bude snaha zpřísnit požadavky na řádné bezpečnostní zajištění zpracovávaných osobních údajů. V současné době ubývá zpracování, která by byla prováděna manuálně. I když manuální zpracování je dnes v zásadě překonané, tak zajištění bezpečnosti takového zpracování bylo mnohem méně náročné, než v případě automatizovaných zpracování.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- [1] KUČEROVÁ, A.; A KOL. *Zákon o ochraně osobních údajů - komentář*. 1. vyd. Praha: C.H. Beck, 2003. ISBN 80-7179-762-6.
- [2] KOLEKTIV AUTORŮ. *Úvod do regionálních věd a veřejné správy*. 4. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o., 2004. ISBN 80-86473-80-5.
- [3] MATES, P. *Ochrana osobních údajů*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 2002. ISBN 80-246-0469-8.
- [4] MATES, P. *Ochrana soukromí ve správním právu*. 1. vyd. Praha: Linde Praha, a.s., 2004. ISBN 80-246-0469-8.
- [5] MATOUŠOVÁ, M.; A KOL. *Ochrana osobních údajů v otázkách a odpovědích*. 1. vyd. Praha: ASPI Publishing, s.r.o., 2004. ISBN 80-7357-037-8.
- [6] MATOUŠOVÁ, M.; HEJLÍK, L. *Osobní údaje a jejich ochrana: knížka pro praxi*. 1. vyd. Praha: ASPI Publishing, s.r.o., 2003. ISBN 80-86395-50-2.
- [7] NEJEDLÝ, J. *Ochrana osobních údajů*. 1. vyd. Vyškov: Ing. Irena Spirová, 2004. ISBN 80-239-3896-7.
- [8] NOLČ, J. *Ústava ČR s úvodním komentářem*. 1. vyd. Brno: CP Books, 2005. ISBN 80-251-0362-5.
- [9] ZÁKONY ČR. *Právní předpisy pro obce a města: přístup k informacím, osobní Údaj, evidence obyvatel a matriky: stav k 1.1.2003*. 1. vyd. Praha: Orac, 2003. ISBN 80-86199-72-X.
- [10] Nález Ústavního soudu ČR:
- *Nález Ústavního soudu III. ÚS 256/01* [online]. [cit. 2006-04-07]. Dostupné z WWW: <http://www.judikatura.cz/cgi-bin/jus/aspi_lit_4?WVCNC+1439+jus-1>

[11] Právní předpisy použité v textu:

- zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník
- zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon
- zákon č. 451/1991 Sb., kterým se stanoví některé další předpoklady pro výkon některých funkcí ve státních orgánech a organizacích České a Slovenské Federativní Republiky, České republiky a Slovenské republiky
- Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, v platném znění
- Usnesení předsednictva České národní rady č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky, v platném znění
- zákon č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu
- zákon č. 106/1999 Sb., o svobodném přístupu k informacím
- zákon č. 101/2000 Sb., o ochraně osobních údajů a o změně některých zákonů, v platném znění.
- zákon č. 133/2000 Sb., o evidenci obyvatel a rodných číslech a o změně některých zákonů
- zákon č. 500/2004 Sb., správní řád

[12] Seriálové publikace Úřadu pro ochranu osobních údajů:

- *výroční zprávy Úřadu pro ochranu osobních údajů za rok 2002, 2003, 2004 a 2005* [online]. [cit. 2006-04-30]. Dostupné z WWW:

<<http://www.uoou.cz/index.php?l=cz&m=left&mid=10:01&u1=&u2=&t=>>

- *informační bulletiny Úřadu pro ochranu osobních údajů, ročníky 2002 až 2005* [online]. [cit. 2006-04-30]. Dostupné z WWW:

<<http://www.uoou.cz/index.php?l=cz&m=left&mid=10:03&u1=&u2=&t=>>

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

Čl.	Článek
ČR	Česká republika
ČSÚ	Český statistický úřad
Sb.	Sbírky
Ust.	Ustanovení
Zák.	zákon
ZoOÚ	Zákon o ochraně osobních údajů

SEZNAM OBRÁZKŮ

Chyba! Nenalezena položka seznamu obrázků.

SEZNAM TABULEK

<i>Tab. 1 - Přehled oznámení o zpracování osobních údajů podle ust. § 16 zákona o ochraně osobních údajů</i>	<i>40</i>
<i>Tab. 2 - Přehled správního trestání</i>	<i>41</i>
<i>Tab. 3 – Formy konzultačních činností Úřadu a jejich četnost Závěr</i>	<i>42</i>

SEZNAM PŘÍLOH

PŘÍLOHA P I: NÁZEV PŘÍLOHY